

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
คุณภาพเครื่องมือการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยอิสลามศึกษา สำนักงานเลขาธิการ งานบัณฑิตศึกษา โทร. 2228

ที่ มอ 751/ 124

วันที่ 24 มกราคม 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.อับรอฮีม ณรงค์รักษาเขต

ด้วยนางสาวบุรียะ สามะ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กำลังทำวิจัยเรื่อง "ทิศนะฮ์ของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม และการนำไปใช้ของครอบครัวมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส" โดยมี ดร.ฮัสมัน แอลาลี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงได้ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาของแบบสัมภาษณ์ และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการทำวิจัยต่อไป พร้อมกันนี้ได้แนบเอกสารมาด้วย จำนวน 2 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

(ดร.มูหัมมัดรอฟลี แวหะนะ)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิชาการแทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยอิสลามศึกษา สำนักงานเลขานุการ งานบัณฑิตศึกษา โทร. 2228

ที่ มอ 751/ 128 วันที่ 27 มกราคม 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะห์มัด ยี่สุนทร

ด้วยนางสาวบุริชะ สามะ นิกศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กำลังทำวิจัยเรื่อง "ลักษณะของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม และการนำไปใช้ของครอบครัวมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส" โดยมี ดร.อัศมัน แดอาลี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาของแบบสัมภาษณ์ และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการทำวิจัยต่อไป พร้อมกันนี้ได้แนบเอกสารมาด้วย จำนวน 2 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

(ดร.มูฮัมมัดรอฟลี แวหะมะ)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ รักษาการแทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Princess of Sordakla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศบ ๐๕๒๑.๒.๐๘/๑๙๖๖

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลคูสุมนิแฉ
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยของนักศึกษาปริญญาโท
เรียน

ด้วย นางสาวบุริษะ สามะ รหัสนักศึกษา ๕๖๒๐๔๒๐๐๐๔ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "หิกมะฮ์ของการมีกรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม และการนำไปใช้ของครอบครัวมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส" โดยมี ดร. อัสมัน แดอาลี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ นักศึกษามีความประสงค์จะทำการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่าง จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาอนุญาตให้นักศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์เพื่อดำเนินการวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ยูโซ๊ะ ตาละ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ
โทรศัพท์ ๐๘-๖๔๕๑-๐๗๔๔
โทรสาร ๐-๗๓๓๔-๘๖๖๖

Prince of Songkla University
ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
Patana Campus

แบบสอบถามการสัมภาษณ์

แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นมาเป็นเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในการวิจัยเรื่อง “หิกมะฮฺของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม และการนำไปใช้ของครอบครัวมุสลิม ในจังหวัดนราธิวาส” ซึ่งแบ่งคำถามเป็นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างคือ ครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคน จำนวน 6 ครอบครัว

ตอนที่ 2 ศึกษาการนำไปใช้ของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม

ส่วนที่ 1 : ความเข้าใจในหลักการ บทบัญญัติของการมีภรรยาหลายคนในอิสลาม

ส่วนที่ 2 : การให้ความยุติธรรม

ส่วนที่ 3 : การจ่ายนฟเกาะฮฺ

(ค่าอุปโภค, ค่าบริโภค, ที่อยู่อาศัย, ค่าเลี้ยงดูบุตร, ค่าใช้จ่ายส่วนตัว)

ส่วนที่ 4 : การแบ่งเวลาดังแรม

ส่วนที่ 5 : การปฏิบัติสัมพันธ์ที่ติดบรดาภรรยา(การเอาใจใส่ดูแล)

(การให้ความรู้ศาสนา, กวดขันให้ภรรยาทำอิบาดะฮฺ, การให้เกียรติ, การให้ความคุ้มครอง, การดูแลกันเหนียวปวยใจ)

ส่วนที่ 6 : การให้ความรัก

คำถามในการสัมภาษณ์ระดับลึก
(สำหรับการสัมภาษณ์ภรรยา)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ชื่อหมู่บ้าน.....อำเภอ.....จังหวัดนครราชสีมา

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เริ่มเวลา.....น. สิ้นสุดเวลา.....น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. คู่สมรสคนที่
2. อายุของผู้ให้สัมภาษณ์ ปี
3. ระดับการศึกษา

ด้านศาสนา

- ต่ำกว่าพระภิกษุ
- พระภิกษุ
- ป.ตรี
- สูงกว่าป.ตรี
- ไม่เรียนด้านศาสนาเลย

ด้านสามัญ

- ต่ำกว่าป.ตรี
- ป.ตรี
- สูงกว่าป.ตรี
- ไม่ได้เรียนด้านสามัญเลย

4. อาชีพ

- รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
- เกษตรกร
- ประมง
- รับจ้างทั่วไป
- ค้าขาย
- อื่นๆ(โปรดระบุ).....

5. สมรสตั้งแต่ปี พ.ศ. 6. จำนวนภรรยาในปัจจุบัน คน

ตอนที่ 2 ศึกษาการนำไปใช้ของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม

ส่วนที่ 1 : ความเข้าใจในหลักการ บทบัญญัติของการมีภรรยาหลายคนในอิสลาม

1- ท่านคิดว่าการมีภรรยาหลายคนเป็นสุนนะฮ์หรือเป็นแค่เรื่องที่อิสลามอนุญาตให้ทำ?

.....

.....

2- ท่านรู้และเข้าใจถึงความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการมีภรรยาหลายคนในอิสลามหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

3- เหตุผลที่ท่านตัดสินใจแต่งงานกับสามี (ตอบข้อนี้เฉพาะภรรยาคนที่ 2,3,4) ?

.....

.....

4- ท่านคิดว่าการมีความรู้ศาสนาของผู้นำครอบครัว จำเป็นต่อการบริหารจัดการครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

5- ท่านคิดว่าการมีความรู้ความเข้าใจศาสนาของบรรดาภรรยานั้น มีผลต่อการบริหารจัดการครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

ส่วนที่ 2 การให้ความยุติธรรม

6- ท่านคิดว่า “ความยุติธรรม” เป็นเงื่อนไขของการมีภรรยาหลายคนใช่หรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

7- ท่านคิดว่าคำจำกัดความของคำว่า “ยุติธรรม” คืออะไรบ้าง?

.....

.....

ส่วนที่ 3 การจ่ายนฟเกาะฮุ

8- สามีนของท่านให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือไม่? ให้อย่างไร? กรุณาตอบตามประเด็นย่อยข้างล่างต่อไปนี้

8.1 ค่าอุปโภค

.....

.....

8.2 ค่าบริโภคน

.....

.....

8.3 ที่อยู่อาศัย

.....

.....

8.4 ค่าเลี้ยงดูบุตร

.....

.....

8.5 ค่าใช้จ่ายส่วนตัว (อาทิเช่น ซื้ครีมประทินผิว เป็นต้น)

.....

.....

9- ท่านได้รับน้ฟ้เกาะสุจากสามีของท่านเพียงพอดต่อการ ใช้จ่ายพื้นฐานหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

10- ท่านคิดว่าเกณฑ์การจ่ายน้ฟ้เกาะสุของสามีท่านแก่ภรรยาทุกคนนั้นเป็นธรรมหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

11- ท่านคิดว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ส่งผลต่อความมั่นคงของครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

ส่วนที่ 4 การแบ่งเวลาดังแรม

12- สามีของท่านมีการแบ่งเวลาดังแรม (แบ่งเวร) อย่างไรบ้าง? (เช่นคนละคืน)

.....

.....

13- ท่านคิดว่าข้อจำกัดด้านเวลาของสามี มีผลทำให้เกิดความเหินห่างและปัญหาในครอบครัวหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

14- ท่านคิดว่าระยะทางเป็นอุปสรรคในการบริหารเวลาของสามีท่านหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

15- สามียของท่านให้สิทธิการแบ่งเวรในช่วงมีประจำเดือนแก่ท่านหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

16- ท่านพอใจต่อการบริหารจัดการเวลาระหว่างบรรดาภรรยาของท่านหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 5 การปฏิบัติหน้าที่ต่อบรรดาภรรยา(การเอาใจใส่ดูแล)

17- สามียของท่านมีการเอาใจใส่ดูแลครอบครัวอย่างไรบ้าง? ตอบตามประเด็นย่อยข้างล่าง
ดังต่อไปนี้

17.1 การให้ความรู้ศาสนา(มีแนวทางการอบรมสั่งสอนที่เป็นเอกลักษณ์หรือไม่
อย่างไร)

.....

.....

17.2 กวดขันให้ภรรยาทำอิบาดะฮ์

.....

.....

17.3 การให้เกียรติ

.....

.....

17.4 การให้ความคุ้มครอง

.....

.....

17.5 การดูแลกัน ในยามป่วยไข้

.....

.....

18- ท่านต้องการการเอาใจใส่จากสามีใช่หรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

19- ท่านเคยมีความรู้สึก โดดเดี่ยวเหมือนถูกทอดทิ้งจากสามีหรือไม่? อย่างไร?

.....
.....

ส่วนที่ 6 : การให้ความรัก

20- ท่านคิดว่าสามีควรให้ความรักแก่บรรดาภรรยาหรือไม่? อย่างไร?

.....
.....

21- คุณคิดว่าสามีต้องรักภรรยาทุกคนเท่าๆกันหรือไม่? เพราะอะไร?

.....
.....

22- คุณรู้สึกอย่างไรบ้างเมื่อเห็นสามีแสดงให้เห็นว่ารักภรรยาอีกคนมากกว่าตนเอง?

.....
.....

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

แบบฟอร์มบันทึกการสังเกต

การวิจัยเรื่อง : หิกมะฮูของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม และการ
นำไปใช้ของครอบครัวมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส

กรณีศึกษาครอบครัวที่.....วันที่.....เดือน.....

พ.ศ.....

เวลา.....

สถานที่.....

ลักษณะทั่วไปของครอบครัว:

.....
.....
.....
.....

ลักษณะความเป็นไปของครอบครัวสอดคล้องหรือต่างจากการสัมภาษณ์อย่างไร:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

หมายเหตุ:

.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก
(.....)

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก ง
นิพนธ์ต้นฉบับ (Manuscript)

หิกมะฮฺของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม และการนำไปใช้ ของครอบครัวมุสลิมในจังหวัดนครราชสีมา¹

นุรีอะ สามะ¹

อัสมัน แดอาลี¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการและหิกมะฮฺของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม 2) ศึกษาการนำไปใช้ของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิจัยเอกสารและสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indepth Interview) พร้อมด้วยการสังเกต (observation) โดยการเลือกสัมภาษณ์ครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนจำนวนห้าครอบครัวในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศาสนาอิสลามได้วางแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ผู้ชายได้อย่างสมบูรณ์และครอบคลุมในทุกมิติด้าน การบัญญัติให้บุรุษสามารถมีภรรยาได้หลายคนนั้นเป็นหิกมะฮฺอันดีงาม สอดคล้องกับธรรมชาติของความเป็นบุรุษเพศ และยังสร้างความสมดุลให้กับสตรีในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำในจำนวนตามยุคสมัย

2. การนำหลักการที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการสร้างครอบครัวให้อยู่ในครรลองอิสลามของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในจังหวัดนครราชสีมาหลายประเด็นคือ 1) การให้ความยุติธรรม 2) การจ่ายนฟเกาะฮ์ 3) การให้ที่อยู่อาศัย 4) การให้เวลาพักผ่อน 5) การดูแลเอาใจใส่คนในครอบครัว ซึ่งการนำหลักการไปใช้ในการบริหารจัดการครอบครัวที่มักจะประสบความสำเร็จนั้นส่วนใหญ่แล้วเกิดจากคนในครอบครัวที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการ บทบัญญัติ และหิกมะฮฺที่เกี่ยวข้องกับการมีภรรยาหลายคน คือจะเห็นได้ว่าครอบครัวที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการจะมีการนำไปใช้และปฏิบัติจริงมากกว่าครอบครัวที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลามน้อยจนถึงน้อยที่สุด

คำสำคัญ: หิกมะฮฺ การมีภรรยาหลายคน ครอบครัวมุสลิม

The Wisdom of Polygamy in Islamic Laws and its Application of the Muslim Family in Narathiwat Province

**Nureehah Samah
Asman Taeali**

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to study the principles and wisdoms of polygamy in Islamic laws, 2) to study the applications of polygamy of the Muslims family in Islamic Laws in Narathiwat province. This research was a qualitative research by using document research and in-depth Interview, colleted Muslims family having polygamy 5 families in Narathiwat Province.

The results found that:

1. Islam provide a complete way of life and cover in all their dimension. The rulings on permits plural marrige is a righteous following to the nature of man life. Its also creat balanced the number of women in a society that the number of woman is greater than the number of men in age.
2. The applications in creating the islamic way of the muslims family including polygamy in Narathiwat province have several issue, such as 1.Justice or Fairness 2.The ability to spend on one' wives 3.To give household 4. Equally in spending the night with them 5.Taking care of his family The almost successful to apply the polygamy of muslims family caused by person in the family to have deep understandings in principles, rulings, wisdoms of polygamy. That is to say, Muslims family have more the knowledge and understanding can apply it than muslims family have few the understanding as low to lowest.

Keywords: wisdoms, The polygamy, Muslims family

บทนำ

ในอิสลามมีกฎข้อบัญญัติว่าผู้ชายสามารถมีภรรยาได้ถึงสี่คนในเวลาเดียวกัน เพื่อให้เป็นบทเรียนที่ดีแก่มนุษย์ที่ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญ ซึ่งหากมองด้วยใจที่ยำเกรงและศรัทธาจะทำให้มองเห็นวิทยปัญญาหรือ hikmah ของบทบัญญัติในข้อนี้ได้ดี ว่าสิ่งนี้สามารถสร้างประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างไรบ้าง แต่สังคมโดยทั่วไปยังมองว่าการมีภรรยาหลายคนนั้นเป็นต้นเหตุที่จะทำให้เกิดปัญหาหลายๆอย่าง เช่น ปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัว ปัญหาลูกมาก ปัญหาความจน ปัญหาลูกๆเสียคน และเป็นสาเหตุทำให้สังคมเสื่อมทราม ซึ่งแนวคิดนี้เกิดขึ้นเนื่องจากกระแสการโจมตีในเรื่องของการมีภรรยาหลายคนนั้นรุนแรงและมีความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างไม่ถูกต้อง แต่ถ้ามองอีกแง่หนึ่งอย่างเป็นกลาง การกำหนดให้ผู้ชายทุกคนมีภรรยาเพียงคนเดียวนั้นเป็นสิ่งที่ขัดกับความเป็นจริงในทางปฏิบัติ เพราะปัญหาบางประการนั้นไม่มีทางออกที่ดีมากไปกว่าการมีภรรยาหลายคน เช่น ปัญหาผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ปัญหาหญิงหม้ายหรือเด็กผู้หญิงกำพร้าไร้คนดูแล ปัญหาภรรยาเป็นหมัน ปัญหาภรรยาเป็นผู้ป่วยเรื้อรัง ปัญหาการขึ้นคานของสาวอายุมาก เป็นต้น

ดังนั้นถ้าหากการมีภรรยาหลายคนไม่เป็นที่อนุมัติแล้วผลที่ตามมาคือความเสื่อมเสียทางด้านศีลธรรมและผู้หญิงจำนวนมากอาจจะต้องขาดที่พึ่งและผู้ให้ความช่วยเหลือ การมีภรรยาหลายคนในสถานการณ์ดังกล่าวเป็นหนทางที่ดีที่สุด ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของผู้หญิงที่ต้องการมีผู้คุ้มครองและดูแลอย่างใกล้ชิด ถึงแม้ว่าการมีภรรยาหลายคนจะถูกใช้ในทางที่ผิดในบางแห่งและบางเวลา แต่ในอีกสถานการณ์หนึ่งนั้นการมีภรรยาหลายคนถือเป็นการกระทำที่ทรงคุณค่า ในบางสถานการณ์การมีภรรยาหลายคนจะเป็นการบรรเทาความชั่วร้าย และในอีกสถานการณ์หนึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อการจัดการ (มุฮัมมัดซาคี เจ๊ะหะ, 2011:108)

จะเห็นได้ว่าศาสนาอิสลามได้วางแนวทางการดำเนินชีวิตแก่มนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์และครอบคลุมในทุกมิติด้าน การบัญญัติให้บุรุษสามารถมีภรรยาได้หลายคนนั้นเป็น hikmah อันทรงคุณค่า สอดคล้องกับธรรมชาติของความเป็นบุรุษเพศ และยังสร้างความสมดุลให้กับสตรีในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำในจำนวนตามยุคสมัย ซึ่งความเหลื่อมล้ำของจำนวนสตรีในยุคสมัยนี้ได้สอดคล้องกับคำกล่าวของท่านเราะสูล ﷺ ในอัลหะดีษว่า

((إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ ، وَيُظْهَرَ الْجُهْلُ ،
وَيَفْشُو الرِّثَا ، وَيُشْرَبَ الْحَمْرُ ، وَيَذْهَبَ الرَّجَالُ ، وَتَبْقَى النِّسَاءُ ،
حَتَّى يَكُونَ لِحَمْسِينَ امْرَأَةً قِيمٌ وَاحِدٌ))

(أخرجه البخاري : 81)

ความว่า “แท้จริงสัญญาณส่วนหนึ่งของวันสิ้นโลกคือ ความรู้ที่ถูกยกขึ้นไป ความไม่รู้จะปรากฏอย่างชัดเจน การผิดประเวณีทำการอย่างแพร่หลาย มีการดื่มสุราระบาดในสังคม เพศชายจะน้อยลง และเพศหญิงจะเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งผู้หญิงห้าสิบคนต่อผู้ชายเพียงหนึ่งคน”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy :81)

จากเหตุผลดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “หิกมะฮฺของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม และการนำไปใช้ของครอบครัวมุสลิมในจังหวัดนครราชสีมา”

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาหลักการและหิกมะฮฺของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม

1.2 เพื่อศึกษาการนำไปใช้ของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา

2. ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

2.1 สามารถเข้าใจหลักการและหิกมะฮฺของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม

2.2 สามารถนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการของครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนให้ถูกต้องสอดคล้องกับหลักกฎหมายอิสลาม

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ด้านเนื้อหา: ผู้วิจัยศึกษาหลักการและหิกมะฮฺของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลามและบทบัญญัติต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ ตำราฟิกฮฺ หนังสือวิทยานิพนธ์ บทความและเอกสารวิจัยจากหลายๆสถาบันทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

3.2 ด้านสถานที่: ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลจริงจากครอบครัวตัวอย่างที่มีภรรยาหลายคนในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นลักษณะการวิจัยที่ทำความเข้าใจกับบุคคลที่มีประสบการณ์จริงจากการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนนั้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย : การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร และสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indepth Interview) พร้อมด้วยการสังเกต (observation)

4.2 แหล่งข้อมูล : ครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนในจังหวัดนครราชสีมา โดยเลือก สัมภาษณ์ภรรยาคนใดคนหนึ่ง จากครอบครัวนั้นๆ จำนวนห้าครอบครัว (ที่มีคุณลักษณะตามที่ผู้วิจัย กำหนด)

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย : แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกต

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล : ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการและ ขั้นตอนดังนี้

1) การเก็บข้อมูลภาคสนาม : ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามเกี่ยวกับการนำหลักการที่เกี่ยวข้องกับการมีภรรยาหลายคนในอิสลาม ไปใช้ในครอบครัวลักษณะนี้ สัมภาษณ์แบบเชิงลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงจากภรรยาคนใดคนหนึ่ง (ตามคุณลักษณะที่ผู้วิจัย ได้ กำหนดไว้) ในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือข้อเท็จจริงในการอยู่ร่วมกันของครอบครัวในลักษณะที่มีภรรยาหลายคน ได้อย่างครอบคลุมในทุกรูปแบบ ผู้วิจัยจึงกำหนดครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกัน คือ มีความรู้ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ (ดี, ปานกลาง, น้อย) ฐานะทางสังคม (ผู้นำศาสนา) และแนวทางการอบรมสั่งสอนที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งลักษณะที่แตกต่างดังกล่าวนี้จะส่งผลต่อรูปแบบการบริหาร จัดการภายในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนได้

2) ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต (observation) โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วยการสร้างความสัมพันธ์ ด้วยคำพูดที่ดี และการคลุกคลีอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ได้ความไว้วางใจจากผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อผู้วิจัยจะ ได้เข้าถึงมูลเชิงลึก ได้ง่ายขึ้น ส่วนการสังเกตที่ไม่มีส่วนร่วมคือ ผู้วิจัยจะทำการสังเกตจากปฏิกิริยา ของผู้ให้ข้อมูลในขณะที่กำลังให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

3) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการนำข้อมูลดิบที่ได้จาก การสัมภาษณ์ ถอดเทปมาแยกเป็นทีละครอบครัว แยกข้อมูลของแต่ละครอบครัวเป็นส่วนๆตาม ประเด็นข้อกฎหมาย และหลักการที่ได้จากการวิจัยเอกสาร แล้วนำมาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น ภายในครอบครัวกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อหาแนวทางการนำหลักการ ไปใช้ให้ เกิดผลสำเร็จอย่างแท้จริงต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการและขั้นตอนดังนี้

5.1 ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย จากวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

5.2 ติดต่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลกับหนึ่งในภรรยาทั้งหมดของครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนในจังหวัดนราธิวาส

5.3 ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามเกี่ยวกับการนำหลักการที่เกี่ยวข้องกับการมีภรรยาหลายคนในอิสลามไปใช้ในครอบครัวลักษณะนี้ สัมภาษณ์แบบเชิงลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงจากภรรยาคนใดคนหนึ่งในการครอบครัวที่มีภรรยาหลายคน

5.4 ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม

5.5 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

6. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

6.1 ผลการวิจัย

จากการวิจัยในเรื่องหิกมะฮฺของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม และการนำไปใช้ของครอบครัวมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

6.1.1 หลักการและหิกมะฮฺของการมีภรรยาหลายคนตามหลักกฎหมายอิสลาม

จากการศึกษาหลักการและหิกมะฮฺของการมีภรรยาหลายคนในคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่าทุกๆบทบัญญัติในศาสนาอิสลามนั้นอัลลอฮ์ได้บัญญัติขึ้นไม่ว่าจะเป็นคำสั่งใช้หรือคำสั่งห้ามล้วนแล้วเพื่อผลประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ทั้งหลาย เพราะพระองค์ทรงรู้ดีว่าสิ่งไหนที่เป็นผลดีหรือสิ่งไหนที่เป็นผลเสียต่อสิ่งที่พระองค์สร้าง ดังนั้นวาญิบที่มุสลิมทุกคนจะต้องยอมรับในทุกๆการบัญญัติของอัลลอฮ์ ไม่ว่าจะรู้ถึงหิกมะฮฺของการบัญญัตินั้นๆหรือไม่ก็ตาม และจากอายะฮ์อัลกุรอานที่บัญญัติให้ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคนมีอยู่ 2 อายะฮ์ด้วยกัน คืออายะฮ์ที่ 3 ในสูเราะฮ์อันนิสาฮ์

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَإِنْ حِفْتُمْ إِلَّا نَفْسُكُمْ فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ
مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ حِفْتُمْ إِلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
ذَلِكَ أَذَىٰ لَا تَعُولُوا ﴾

(النساء:3)

ความว่า “ดังนั้นพวกเจ้าทั้งหลายจงแต่งงานกับผู้หญิงที่ดีแก่พวกเจ้า ในหมู่สตรีเพื่อเป็นภรรยาสำหรับพวกเจ้า สองคนหรือสามคนหรือสี่คน แต่ถ้าพวกเจ้าเกรงว่าพวกเจ้าจะให้ความยุติธรรมไม่ได้ ก็จงมีแต่ภรรยาคนเดียว หรือไม่กี่หญิงที่มีมือขวาของพวกเจ้าครอบครองอยู่ (ทาสหญิงที่พวกเจ้าครอบครองอยู่) นั้นเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดกว่าในการที่พวกเจ้าจะไม่ลำเอียง”

(อันนิสาฮ์: 3)

จากนั้นอัลลอฮ์ ﷻ ได้บอกกล่าวชี้แจงด้วยการปฏิเสธถึงความสามารถของผู้ชาย ในการจะทำให้ยุติธรรมระหว่างบรรดาสตรี พระองค์ได้ตรัสในอายะฮ์ที่ 129 สุเราะฮ์อัน นิสอาฮ์ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُضِلُّوهَا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴾

(النساء: 129)

ความว่า “และพวกเจ้าทั้งหลายจะไม่สามารถที่จะให้ความยุติธรรมในระหว่างบรรดาภรรยาได้เลย และแม้ว่าพวกเจ้าจะมีความปรารถนาอันแรงกล้าก็ตาม ดังนั้นพวกเจ้าจงอย่าเอียงไปหมด แล้วพวกเจ้าก็จะปล่อยให้บรรดานาง (ที่ถูกทอดทิ้ง) นั้นประหนึ่งผู้ที่ถูกแขวนไว้ และหากพวกเจ้าประนีประนอมกัน และมีความยำเกรงแล้ว แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษ ผู้ทรงเมตตาเสมอ”

(อันนิสาฮ์: 129)

ได้พบว่าการอนุญาตให้มีภรรยาหลายคนในอิสลามนั้นจะทำให้มุสลิมและสังคมมุสลิมโดยรวมได้รับหิكمะฮ์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ทั้งนี้หากการอยู่ร่วมกันของบรรดาครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหน้าที่และให้สิทธิแก่คนในครอบครัวตามที่อิสลามได้สั่งใช้ เพราะอัลลอฮ์ ﷻ ได้วางกฎเกณฑ์และหลักการที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมทุกด้าน ทั้งยังรองรับและได้จำกัดบทบัญญัตินั้นด้วยเงื่อนไขต่างๆ คือ ต้องไม่มีความกลัวในหัวใจว่าจะต้องเกิดความไม่ยุติธรรม มีความสามารถในการถ่ายนไฟเกาะฮุแก่บรรดาภรรยาและบรรดาลูกๆ มีความยุติธรรมในสิ่งที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้นั้นก็เพื่อป้องกันมิให้เกิดการอธรรมต่อผู้หญิงได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ นั้นครอบคลุมและสมบูรณ์ในทุกมิติด้าน แต่ความบกพร่องหรือ

ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนนั้นเกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่ละเลยและเพิกเฉยต่อบทบัญญัติและหลักการที่อิสลามกำหนด ซึ่งมักจะปฏิบัติตามอารมณ์และสัญชาตญาณดิบของตนเอง โดยมีได้เกรงกลัวต่อบทลงโทษของพระเจ้าในวันแห่งการตอบแทน

แน่นอนว่าทุกการบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ ย่อมมี hikmah ส่วนหนึ่งของ hikmah ของการบัญญัติการมีภรรยาหลายคนในอิสลามคือ ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น แก้ปัญหาจำนวนผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้กับผู้หญิง (เนื่องจากอัลลอฮ์ได้กำหนดให้สามีจ่ายค่าอุปการะให้กับภรรยา) เพื่อเพิ่มพูนประชาชาติ (อุมมะฮ์) และรักษาซึ่งเผ่าพันธุ์มนุษย์ แก้ปัญหาผู้หญิงที่มีความพร้อมจะแต่งงานมีจำนวนมากกว่าผู้ชายที่มีความพร้อมจะแต่งงาน แก้ปัญหาเรื่องภรรยาเป็นหมั้นหรือป่วยเรื้อรัง ป้องกันการสมสู่ที่เป็นหะรอมเพื่อปลดปล่อยความต้องการที่มีมากของผู้ชายได้ การแต่งงานเป็นสาเหตุทำให้มีการเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์ด้วยกัน สายเลือด ป้องกันพิตนะฮ์ที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ชายที่ต้องเดินทางไกลไปต่างประเทศบ่อยๆ แก้ปัญหาการขึ้นคานของสาวอายุมาก เป็นต้น

6.1.2 การนำหลักการที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการสร้างครอบครัวให้อยู่ในครรลองอิสลามของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในจังหวัดนครราชสีมาหลายประเด็นด้วยกัน คือ 1) การให้ความยุติธรรม 2) การจ่ายนฟเกาะฮ์ 3) การให้ที่อยู่อาศัย 4) การให้เวลาพักผ่อน 5) การดูแลเอาใจใส่กันในครอบครัว ซึ่งจากการสำรวจนั้นได้ข้อค้นพบดังนี้

1) การให้ความยุติธรรม โดยส่วนใหญ่แล้วผู้นำครอบครัวไม่สามารถที่จะให้ความยุติธรรมได้แม้กระทั่งความยุติธรรมในสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ เช่น การให้ที่อยู่อาศัย เครื่องอุปโภคและบริโภค การร่วมหลับนอนและการดูแลเอาใจใส่

2) การจ่ายนฟเกาะฮ์ เห็นได้ชัดว่าผู้นำครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัวทั้งหมด แต่ก็มีที่ยินยอมจากบรรดาภรรยา ซึ่งพวกนางช่วยหาเลี้ยงชีพเพื่อจุนเจือครอบครัวอีกแรง

3) การให้ที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่แล้วผู้นำครอบครัวสามารถที่จะจัดการเรื่องการให้ที่อยู่อาศัยได้ ถึงแม้จะเป็นการเช่าอยู่ แต่บางครอบครัวผู้นำครอบครัวไม่จัดสรรเรื่องที่อยู่อาศัยให้พวกนางเลยนอกจากปล่อยให้พวกนางอาศัยบ้านพ่อแม่ของนางเท่านั้น

4) การให้เวลาพักผ่อน สำหรับครอบครัวที่ผู้นำครอบครัวจัดการเรื่องที่อยู่อาศัยของบรรดาภรรยาให้อยู่ในระยะทางใกล้กันพอที่จะไปมาสะดวกได้นั้นมักไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการให้เวลา แต่ส่วนใหญ่แล้วครอบครัวที่มีภรรยาบางคนอาศัยอยู่ไกลมีระยะทางเป็นอุปสรรคในการเดินทางของสามี มักจะมีปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาให้นาง และบางครอบครัวผู้นำเลือกให้เวลากับ

ภรรยาที่ตนเองพึงใจมากกว่าภรรยาอื่นๆ แต่ก็มีภรรยาบางคนเสียสละในสิทธิของนางแก่ภรรยาอื่น เมื่อนางมีประจำเดือน

5) การดูแลเอาใจใส่คนในครอบครัว ผู้นำครอบครัวบางคนสามารถที่จะดูแลเอาใจใส่คนในครอบครัวอย่างดีและเสมอต้นเสมอปลาย แต่ผู้นำบางครอบครัวเลือกเอาใจใส่เฉพาะคนในบ้านภรรยาที่เขาพึงพอใจเท่านั้น

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยของหลักการ บทบัญญัติและทฤษฎีของการมีภรรยาหลายคนในอิสลาม และการวิจัยภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์นั้น จะเห็นได้ว่าการมีความรู้ความเข้าใจในหลักการมิได้ส่งผลให้เกิดการนำไปใช้หรือปฏิบัติจริงอย่างสมควร ซึ่งจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการดังนี้

1) การให้ความยุติธรรม โดยหลักการแล้วผู้นำครอบครัวจำเป็นที่จะต้องให้ความยุติธรรมในทุกเรื่องที่สามารถมองเห็นได้ ยกเว้นเรื่องของความรักเพราะเป็นเรื่องที่ไม่สามารถจะควบคุมด้วยตัวเองได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วส่วนใหญ่ของผู้นำครอบครัวไม่สามารถที่จะให้ความยุติธรรมได้แม้กระทั่งความยุติธรรมในสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ เช่น การให้ที่อยู่อาศัย เครื่องอุปโภคและบริโภค การร่วมหลับนอนและการดูแลเอาใจใส่

2) การจ่ายนฟเกาะฮฺ ตามหลักการแล้วผู้ชายต้องมีความสามารถที่จะให้ค่าเลี้ยงดูและปัจจัยยังชีพ ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย เครื่องอุปโภคและบริโภค และของใช้ที่จำเป็นแก่บรรดาภรรยาทั้งหมด แต่เห็นได้ชัดว่าในความเป็นจริงแล้วผู้นำครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัวทั้งหมด แต่ก็มีภรรยาขอร้องจากบรรดาภรรยา ซึ่งพวกนางช่วยหาเลี้ยงชีพเพื่อจุนเจือครอบครัวอีกแรง

3) การให้ที่อยู่อาศัย เป็นสิ่งที่ผู้นำครอบครัวจำเป็นจะต้องจัดสรรให้กับบรรดาภรรยาทุกคนตามหลักกฎหมายอิสลาม ส่วนใหญ่แล้วผู้นำครอบครัวสามารถที่จะจัดการเรื่องการให้ที่อยู่อาศัยได้ ถึงแม้จะเป็นการเช่าอยู่ แต่บางครอบครัวผู้นำครอบครัวไม่จัดสรรเรื่องที่อยู่อาศัยให้พวกนางเลยนอกจากปล่อยให้พวกนางอาศัยบ้านพ่อแม่ของนางเท่านั้น

4) การใช้เวลาว่าง ซึ่งตามหลักการนั้นการใช้เวลาว่างเป็นสิ่งผู้นำครอบครัวจำเป็นจะต้องให้ความยุติธรรมและให้สิทธินี้แก่ภรรยาทุกคน ถึงแม้ว่าจะเป็นช่วงเวลาที่พักพวกนางมีประจำเดือนก็ตาม ซึ่งครอบครัวที่ผู้นำครอบครัวมีการจัดการเรื่องที่อยู่อาศัยของบรรดาภรรยาให้อยู่ในระยะทางใกล้กันพอที่จะไปมาสะดวกได้นั้นมักไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการใช้เวลา แต่ส่วนใหญ่แล้วครอบครัวที่มีภรรยาบางคนอาศัยอยู่ไกลมีระยะทางเป็นอุปสรรคในการเดินทางของสามี มักจะมีปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาให้นาง และบางครอบครัวผู้นำเลือกให้เวลากับภรรยาที่

ตนเองพึงใจมากกว่าภรรยาอื่นๆ แต่ก็มีภรรยาบางคนเสียสละในสิทธิของนางแก่ภรรยาอื่นเมื่อนางมีประจำเดือน

5) การดูแลเอาใจใส่คนในครอบครัว การดูแลคนในครอบครัวให้ดีทั้งในคุณยาและให้พ้นจากไฟนรกในอาทิเรธาสนั้นเป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ได้สั่งใช้ให้ผู้นำครอบครัวได้ตระหนักและระมัดระวังให้มากที่สุด ผู้นำครอบครัวบางคนสามารถที่จะดูแลเอาใจใส่คนในครอบครัวอย่างดีและเสมอต้นเสมอปลาย แต่ผู้นำบางครอบครัวเลือกเอาใจใส่เฉพาะคนในบ้านภรรยาที่เขาพึงพอใจเท่านั้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 การที่จะตัดสินใจมีภรรยาหลายคนนั้น ผู้ชายควรมีการคิดไตร่ตรองให้ดีว่าตนเองมีความพร้อมในทุกๆด้านที่เกี่ยวข้อง และควรมีความอดทนในการที่จะประสบกับปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้นในครอบครัวลักษณะนี้

7.2 ผู้นำครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนควรตระหนักถึงความรับผิดชอบในโลกนี้ด้วยความเข้มแข็งต่ออัลลอฮ์ ด้วยการดูแลบุคคลที่อยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของพวกเขาให้พ้นจากไฟนรก ซึ่งไม่มีผู้ใดจะรอดพ้นไปได้ นอกจากปฏิบัติตามและเชื่อฟังอัลลอฮ์เท่านั้น

7.3 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาว่าการมีภรรยาหลายคนนั้นสามารถแก้ปัญหาในสังคมได้จริงหรือไม่ หากเป็นความจริงแล้วก็ควรส่งเสริมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีการนำมาใช้แก้ปัญหาในสังคมอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

- มูฮัมหมัดซาคี เจ๊ะหะ. (2011). **บทบัญญัติเกี่ยวกับสตรีในอิสลาม**.
มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2546). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Abu Abdu al-Rahman. (1991). **Faḍlu Ta‘addadu al-Zawjāt**.
Dār al-manār.
- Abdullah Naṣih ‘Ulwan. n.d. **Ta‘addadu al-Zawjāt Fī al-Islām Wa Hikmah
Ta‘addadu Fī al-Nabiy**. Dār al-Salām.
- Abdu al-Tawwab Haikal. n.d. **Ta‘addadu al-Zawjāt Fī al-Islām Wa Hikmah
Ta‘addadu Fī al-Nabiy**. Bairūt : Dār al-Qalam
- Abdu al-Nāṣir Tawfīq al-Aṭṭār. (1972). **Ta‘addadu al-Zawjāt Min al-Nawāhiy al-
Dīniyyah Wa al-Ijtimā‘iyyah Wa al-Qanūniyyah**. Gozzah.
- Ahmad al-Huṣṣūn. (1990). **Limādhā al-Hujūm ‘Ala Ta‘addadu al-Zawjāt**. al-
Riaḍ : Dār al-Ḍiyā’a.
- al-SaiyidSabiḳ. (1994). **Fiqh al-Sunnah**. Cairo :
Dār al- Fath Li al- I’ilami al-arabiy.
- al-Bukhariy, Muhammad Bin Ismail. (1400). **al-Jami‘i al-Sahīh**. Egypt :
al-Maktabah al-Salafiyah.
- Bunaidir Bin Muḳbil al-Haisūniy. n.d. **Da‘awah Ila Ta‘addadu al-Zawjāt**.
Dār al-ṣami‘iiy.
- Khālīd Bin Abdu al-Rahmān al-Jeraisiy. (1999). **Faḍlu Ta‘addadu al-Zawjāt**. al-
Riaḍ : Maktabah al-Malik Fahad al-Waṭoniyyah.
- Muhammad Bin Musfir Bin Husayn al-Ṭawīl. (2004). **Ta‘addadu al-Zawjāt Fī al-
Islām**. Maktabah Mishkāh al-Islāmiyyah.
- Mustafa al-Siba‘iiy. (1999). **al-Mar’aah Baina al-Fiqh Wa al-Qānūn**. al-Riaḍ :
Maktabah al-Waraq.
- Zakir Naik, Zakir Abdu al-Karīm Naik. nd. **Answer To Non-Muslims’ Common
Questions About Islam**. Islamic Research Foundation.

รุติยะห์ หะ. (2556). การบริหารจัดการในครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอ
เมือง จังหวัดปัตตานี.

ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อาหมัด อัลฟารีดี. (2547). สิทธิและหน้าที่ของภริยาตามกฎหมายอิสลาม: ศึกษากรณีการปฏิบัติ
ในจังหวัดปัตตานี.

ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Prince of Songkla University
Pattani Campus